

7. Ковалев К. Н. Оформление заключения эксперта-почерковеда (к вопросу о его совершенствовании) // Сучасні проблеми судово-почеркознавчої експертизи та шляхи її вдосконалення. Тези доповідей навчально-методичного семінару. К., 2002. С. 376.
8. Коршунов Н. М. Гражданский процесс: учеб. для вузов. М.: Норма, 2006. 848 с.
9. Лисиченко В. К., Циркаль В. В. Использование специальных знаний в следственной и судебной практике. К.: КГУ, 1987. С. 134.
10. Лисиченко В. К. Особенности проверки и оценки заключений экспертизы. Межведомственный научно-методический сборник. К.: Издательство при Киевском государственном университете издательского объединения «Вища школа», 1982. Вып. 24. С. 30.
11. Научно-практический комментарий УПК ЗСФСЗ/ под ред. В. А. Болдырева. М.: Юридическая литература, 1963. 796 с.
12. Осокина Г. Л. Гражданский процесс. Общая часть: учебник. 3-е изд., перераб. М.: Норма, ИНФРА-М, 2013. 704 с.
13. Притузова В. А. Оценка заключения криминалистической экспертизы вышестоящим судом. М.: Изд-во Моск. ун-та, 1960. 38 с.
14. Россинская Е. Р. Судебная экспертиза в гражданском, арбитражном, административном и уголовном процессе. М.: Норма 2005. 656 с.
15. Сахнова Т. В. Курс гражданского процесса: теоретические начала и основы. М.: «Волтерс Клувер», 2008. С. 228.
16. Судова експертиза в цивільному процесі: дис.. канд.. юрид. наук: 12.00.03. Київ. Нац.. ун-т ім. Т. Шевченка. К., 2009. 212 арк. Бібліогр.: арк. 211 с.
17. Шляхов А. Р. Судебная экспертиза: организация и проведение. М.: Юридическая литература, 1979. С. 168.
18. Трусков А. И. Основы теории судебных доказательств. М.: Госюриздат, 1960. С. 176.
19. Треушников М. К. Судебные доказательства. М.: Городец, 1997. С. 320.
20. Чельцов М. А. Советский уголовный процесс. М.: Госюриздат, 1951. С. 624.

МЕТОДОЛОГІЯ ВИРІШЕННЯ КОРПОРАТИВНОГО СПОРУ СУДОМ: ПРАВOROЗУМІННЯ, АЛГОРИТМ ВИРІШЕННЯ, ПОНЯТТЯ ТА ЕЛЕМЕНТИ

УДК 347.98

<https://doi.org/10.32849/2409-9201.2020.20.13>

Майданик Н. Р.,

кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник Науково-дослідного інституту приватного права і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України

Maidanyk N. Methodology for resolving a corporate dispute by a court: understanding of law, solution algorithm, concept and elements.

The article is devoted to the research on the methodology of corporate dispute resolution by the court, the problematic issues of formation of scientific provisions on the methodology of corporate dispute resolution by the court. An understanding of the liberal-type right as a worldview component of the corporate dispute resolution methodology is revealed. The characteristic of transformation of spheres of domestic public law into a liberal type of law based on the ideology of human-centrism is given. The essence of the concept of «jurisprudence of interests and values» is investigated in the article. The concept of a methodology for resolving a corporate dispute by a court is formulated. The concept of «completion / development of law» by courts as a worldview component of corporate dispute resolution methodology has been investigated. The tendency to accelerate formation of legal methodology of liberal type is revealed. The methodological algorithm for the resolution of corporate disputes by the court is determined. The methodological significance of the concept and elements of corporate conflict in the context of identification and correlation of interests in accordance to the concept of «liberal jurisprudence of interests and values» is substantiated. An understanding of corporate conflict in a narrow and broad sense has been formed, the application of the concept of law «completion / development» by a court in resolving a corporate dispute.

Key words: understanding of liberal law, corporate dispute, human-centrism, jurisprudence of interests and values, judicial completion/development of law, algorithm, concepts and elements of corporate dispute resolution.

Статтю присвячено дослідженню методології вирішення корпоративного спору судом, проблемних питань формування наукових положень про методологію вирішення корпоративних спорів судом. Розкрито розуміння права ліберального типу як світоглядної складової методології вирішення корпоративних спорів судом. Надано характеристику перетворення сфер вітчизняного публічного права в ліберального типу право на основі ідеології людиноцентризму. Досліджено сутність концепції «юриспруденції інтересів і цінностей». Сформульовано поняття методології вирішення корпоративного спору судом. Досліджено концепцію «добудови/розвитку права» судами як світоглядної складової методології вирішення корпоративних спорів. Виявлено тенденцію до пришвидшеного формування юридичної методології ліберального типу. Визначено методологічний алгоритм вирішення корпоративних спорів судом. Обґрунтовано методологічне значення поняття та елементів корпоративного конфлікту в контексті виявлення і співвідношення інтересів відповідно до концепції «ліберальної юриспруденції інтересів і цінностей». Сформовано розуміння корпоративного конфлікту у вузькому та широкому розумінні, застосування концепції «добудови/розвитку» права судом під час вирішення корпоративного спору.

Ключові слова: розуміння права ліберального типу, корпоративний спір, людиноцентризм, юриспруденція інтересів і цінностей, добудова/розвиток права судом, алгоритм, поняття та елементи вирішення корпоративного спору

У вітчизняному праві актуальними є питання формування науково обґрунтованих положень про методологію вирішення корпоративних спорів судом. Відсутність системної концепції і чітких правил юридичної методології зумовлюють низку недоліків судової практики з вирішення корпоративних, інших приватноправових спорів, що нерідко спричинює ухвалення необґрунтованих чи помилкових судових рішень.

Доктриною права питання юридичної методології вирішення корпоративних спорів судом системно не розглядаються та є предметом наукових досліджень, які присвячено загальним положенням методології вирішення цивільного спору судом (питанням щодо поняття юридичної методології вирішення цивільного спору судом тощо),¹ або окремим питанням методології вирішення корпоративних спорів, що ускладнює можливість їх використання в науковій та практичній діяльності².

Зазначене зумовлює необхідність висвітлення методології вирішення корпоративних спорів судом, зокрема поняття та основних концепцій (теорій) методології вирішення зазначеної категорії спорів судом.

1. Розуміння права ліберального типу як світоглядна складова методології вирішення корпоративних спорів судом

Методологія вирішення будь-якого судового спору, у тому числі корпоративного, є системою принципів і методів пізнання права, його закономірностей, використання і правил під час розгляду конкретного корпоративного, які визначають змістовність та істинність отриманих результатів³ – основних і допоміжних висновків суду, інших одержаних результатів судового провадження.

Методологія вирішення корпоративних спорів судом прямо та опосередковано знаходить відображення в положеннях вітчизняного законодавства про завдання та основні засади цивільного та господарського судочинства, способах захисту судом, порядок здійснення судочинства під час вирішення корпоративних спорів.

¹ Курзински-Сингер Е. Юриспруденция ценностей как основа методики немецкого права // Актуальные проблемы высшей школы. Научные труды «Эдилет». 2011. № 1 (35). С. 87–94; Майданик Р. А. Ліберальне вчення про судові тлумачення норм права України (крізь призму «добудови» права) // Право України. 2016. № 7. С. 69–78; Майданик Р. А. Вчення про методологію приватного (цивільного) права України. Загальні положення // Право України. 2019. № 1. С. 58–74; Майданик Н. Р. Загальні положення методології вирішення цивільного спору судом // Приватне право і підприємництво. Збірник наукових праць. Вип. 19, 2019 р. / Ред. кол.: Крупчан О. Д. (гол. ред.) та ін. К.: Науково-дослідний інститут приватного права і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака Національної академії правових наук України, 2019. (182 с.). С. 38–42; Погребняк С. П. Роль основоположних принципів у застосуванні права // Проблеми філософії права. 2008–2009. Том VI–VII. С. 124–134.

² Зайнуллин С. Б. Методологические проблемы разрешения корпоративных конфликтов // Интернет-журнал «Науковедение» Том 8, № 2 (2016). URL: <http://naukovedenie.ru/PDF/139EVN216.pdf> (доступ свободный). Заг. с экрана. яз. рус., англ. DOI: 10.15862/139EVN216; Майданик Р. А., Майданик Н. Р. Питання методології корпоративного спору // Правовий захист корпоративних прав за законодавством України та країн Європейського Союзу [текст]: Збірник наукових праць за матеріалами XVII Міжнародної науково-практичної конференції (27–28 вересня 2019 року, м. Івано-Франківськ) / НДІ приватного права і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України; за ред. док. юрид. наук, акад. НАПрН України В. В. Луця. Івано-Франківськ, 2019. (293 с.). С. 149–152; Мельник Р. С. Концепція людиноцентризму у сучасній доктрині адміністративного права / Р. С. Мельник // Право України. 2015. № 10. С. 157–165.

³ Майданик Р. А. Вчення про методологію приватного (цивільного) права України. Загальні положення // Право України. 2019. № 1. С. 58–59.

Світоглядна складова методології вирішення будь-якого судового спору, в тому числі корпоративного, визначається переважаючим у національному законодавстві розумінням права.

В умовах європеїзації та глобалізації спостерігається тенденція до формування у вітчизняному праві юридичної методології ліберального типу, що відображає ідеї широкого і динамічного розуміння права як системи норм «державного» і «недержавного» права, які застосовуються на основі концепцій, за допомогою яких реалізується принцип верховенства права.

На сучасному етапі вітчизняне право є правом «транзитного» («перехідного») типу, яке не має універсального, всеохоплюючого розуміння права, одночасно поєднуючи елементи нормативного позитивізму та правового лібералізму.

Правознавством у сфері публічного та приватного права сформульовано різні ідеології (теорії, концепції) сучасного вітчизняного розуміння права, кожна з яких відображає особливості відповідної галузі (сфери) права і не завжди є придатною для вітчизняного права загалом.

Це знайшло відображення в обґрунтуванні доктриною публічного та приватного права концепцій «людиноцентризму», «юриспруденції раціональних інтересів і цінностей» та «динамічного тлумачення норм права і правочинів», що виступають сполучними ланками між принципом верховенства права та його реалізацією на практиці.

2. Людиноцентризм як світоглядна складова методології вирішення корпоративних спорів

На сучасному етапі всі сфери вітчизняного публічного права характеризує тенденція його перетворення в ліберального типу право на основі ідеології людиноцентризму або «людиноорієнтованої» ідеології. Людиноцентризм передбачає обов'язок держави перед громадянином – це обов'язок слуги перед господарем⁴; держава повинна виступати слугою інтересів громадян, тобто діяти заради і в ім'я приватних осіб через усебічне забезпечення пріоритету їх прав, свобод та інтересів⁵ у публічній та приватній сферах. Згідно з цією ідеологією особа в державі має піднятися до рівня автономної особистості, а адміністративна (поліцейська) опіка має місцем суспільному служінню⁶.

Держава, будучи створеною людьми, має слугувати виключно цілям індивідуума. Лише тією мірою, що дозволено цілями індивідуума, може відбуватися обмеження прав людини. При цьому таке обмеження має спрямовуватися виключно на максимальне забезпечення схоронності тих прав і свобод, які не було порушено вторгненням держави⁷.

Вважається, що людиноцентризм – це не лише вимога, звернута до держави щодо «служіння» особистості, – це ще й безумовний обов'язок держави реалізовувати це завдання в терміни і спосіб, які визначені Конституцією України та законами України⁸.

Дискусійним є питання щодо правових підстав зазначеної концепції і права загалом. Прихильники нормативного підходу зазначають, що основою для концепції людиноцентризму є права та свободи людини і громадянина. Без їх закріплення на нормативному та вивчення на доктринальному рівні людиноцентризм залишається лише зручним гаслом «псевдоторців» за ідеї демократії та правової державності.

Зазначена вище позиція загалом є слушною, однак потребує уточнення в частині широкого розуміння нормативності і правових норм, згідно з яким допустимим є існування правових норм «державного» і «наддержавного» рівнів. В останньому випадку йдеться про норми права, які виникають поза межами актів законодавства, до яких відносяться загальноновизнані принципи та норми міжнародного права, квазі-норми юридично обов'язкових рішень судів, рекомендаційного характеру акти «м'якого права», локальні правові акти, цивільно-правові договори як джерела права.

3. «Юриспруденція інтересів і цінностей» як світоглядна складова методології вирішення корпоративних спорів

Методологія приватного (цивільного) права відображає специфіку суб'єктивних цивільних прав та інтересів, їх співвідношення з публічними правами та інтересами, що зумовлює формування в

⁴ Мельник Р. С. Адміністративне право і процес: теорія та практика правозастосування: монографія. Херсон: Видавничий дім «Гельветика», 2019. (212 с.). С. 26.

⁵ Мельник Р. С. Концепція людиноцентризму у сучасній доктрині адміністративного права. Право України. 2015. № 10. С. 157–165; Аверьянов В. Б. Обновление украинской административно-правовой доктрины на основе принципа верховенства права. Часопис Київського університету права. 2008. № 3. С. 9–14.

⁶ Елистратов А. И. Основные начала административного права. Издание Г. А. Лемана. М., 1914. С. 18; Мельник Р. С. Адміністративне право і процес: теорія та практика правозастосування: монографія. Херсон: Видавничий дім «Гельветика», 2019. (212 с.). С. 23.

⁷ Georg Ellinek. System der subjektiven oeffentlichen Rechte. – Freiburg im Breisgau, 1892. S. 90; Мельник Р. С. Адміністративне право і процес: теорія та практика правозастосування: монографія. Херсон: Видавничий дім «Гельветика», 2019. (212 с.). С. 23.

⁸ Мельник Р. С. Адміністративне право і процес: теорія та практика правозастосування: монографія. Херсон: Видавничий дім «Гельветика», 2019. (212 с.). С. 25.

правознавстві теорій розуміння приватного права, які відображають особливості застосування або й наявність невідомих публічним правам методів, принципів і правових конструкцій.

Сучасну методологію приватного (цивільного) права ліберального типу визначають кілька інтегральних концепцій розуміння права, до яких може бути віднесено юридичний раціоналізм та юриспруденцію цінностей та інтересів.

Концепція юридичного раціоналізму визнає правом не стільки формально закріплену в законі «мертву» норму, скільки творення права внаслідок застосування права уповноваженими державними органами і приватними особами. Методологія юридичного раціоналізму заснована на системному аналізі суспільних відносин з урахуванням всіх істотних для права соціальних регуляторів (економіка, етика, релігія тощо)⁹.

Концепція «юриспруденції інтересів і цінностей» ґрунтується на пандектному вченні (пандектистика; лат. *pandectae* – всеохоплююче), що розглядає право як продуману, логічно несуперечливу систему загальних категорій і правил, чітких юридичних конструкцій. Вони охороняють захищені законом інтереси і покладених в його основу цінностей, що втілюються в конкретних нормах права, створених і застосовуваних на основі логічного (догматичного) і діалектичного узагальнення та систематизації джерел права, які вміщують (охоплюють) всі правові явища вітчизняного правопорядку.

Сутність «юриспруденції цінностей та інтересів», запропонована свого часу Філіпом Хеком,¹⁰ полягає в тому, що замість отримання результату шляхом логічного тлумачення понять норма закону розглядається як розумне і цілеспрямоване вирішення законодавцем певного конфлікту інтересів.

Завдяки цьому підходу увага суб'єкта застосування права переключється з тексту закону на переслідувані законом цілі і захищені інтереси, а також на ті ціннісні масштаби, які покладено в його основу.

Юриспруденція інтересів і цінностей ґрунтується на тезі про те, що основу кожної юридичної проблеми становить конфлікт інтересів. Суд повинен розпізнавати захищені законом інтереси і керуватися ними при застосуванні норм законодавства і вирішенні спору.

Вирішення юридичного спору передбачає застосування права і вирішення конфліктної ситуації на підставі встановленого в законі балансу інтересів і відображеної в законодавстві системи цінностей.

На виявлення встановленого в законі балансу інтересів направлено, зокрема, телеологічне тлумачення, згідно з яким при тлумаченні норм суб'єкт застосування права повинен враховувати цілі закону, оскільки вони відображають систему цінностей, покладену в основу правопорядку, яка знайшла своє відображення в законодавстві¹¹.

За відсутності норми права, покликаної вирішити існуючий конфлікт інтересів, для визначення мети закону, якому з інтересів необхідно надати перевагу, застосовується аналогія в праві та принципи права.

Система захищених законом інтересів визначається суб'єктивними правами, свободами та інтересами, які охороняються Конституцією України, іншими законами.

Система цінностей права України визначається з урахуванням її міжнародних зобов'язань, перш за все, визначених Угодою про асоціацію між ЄС та Україною від 29 травня 2014 року¹² (далі – Угода про асоціацію), яка зобов'язує поступово посилювати взаємодію Сторін, засновану на спільних цінностях, верховенстві права і принципах вільної ринкової економіки.

Виконання передбачених Угодою про асоціацію зобов'язань України про поступову інтеграцію в ЄС зумовлює необхідність створення в країні економічних, політичних і правових умов відповідності так званім Копенгагенським критеріям вступу країн до ЄС, що передбачають формальні критерії визначення готовності країни-заявника ініціювати переговори про офіційне членство¹³.

Копенгагенські критерії вступу країн до ЄС, які були прийняті в червні 1993 року на засіданні Європейської Ради в Копенгагені і підтверджені в грудні 1985 року на засіданні Європейської Ради в Мадриді, знайшли відображення в статтях 2 і 49 Договору про ЄС (Лісабонська угода).

Стаття 2 Договору про ЄС визначає, що ЄС засновано на цінностях поваги до людської гідності, свободи, демократії, рівності, верховенства права і поваги до прав людини, включаючи права осіб, які

⁹ Майданик Р. А. Вчення про методологію приватного (цивільного) права України. Загальні положення // Право України. 2019. № 1. С. (58–74). С. 58.

¹⁰ Heck. Gesetzesauslegung und Interessensjurisprudenz, AcP 112 (1914), 1, 17; Курзински-Сингер Е. Юриспруденция ценностей как основа методики немецкого права // Актуальные проблемы высшей школы. Научные труды «Эдилет». 2011. № 1 (35). С. 87–94.

¹¹ Курзински-Сингер Е. Юриспруденция ценностей как основа методики немецкого права // Актуальные проблемы высшей школы. Научные труды «Эдилет». 2011. № 1 (35). С. 87–94.

¹² Association Agreement between the European Union and its Member States, of the one part, and Ukraine, of the other part, OJ 2014 L 161/3 of 29 May 2014.

¹³ European Council in Copenhagen 21–22 June 1993, Conclusion of the Presidency (sub «Relations with the Countries of Central and Eastern Europe»), available at URL: <https://www.consilium.europa.eu/media/21225/72921.pdf> (дата звернення: 20.08.2019).

належать до національних меншин. Ці цінності є спільними для країн-учасниць у суспільстві, в якому превалюють плюралізм, недискримінація, толерантність, справедливість, солідарність і рівність жінок і чоловіків. Стаття 49 Договору про ЄС передбачає, що будь-яка європейська країна, яка поважає зазначені вище цінності і зобов'язується підтримувати їх, може розраховувати на членство в ЄС ... Умови прийнятності, погоджені Європейською комісією, повинні бути враховані.

Відповідно до Копенгагенських критеріїв закріплену у законодавстві систему цінностей вітчизняного права мають визначати основоположні політичні, економічні та екологічні цінності, які включають у себе:

а) стабільність інститутів, що гарантують демократію, верховенство права, повагу до прав людини, повагу і захист національних меншин (політичні цінності);

б) наявність дієвої економіки і здатність витримувати конкурентний тиск від інших країн-учасниць ЄС і дію ринкових сил в умовах глобалізації (економічні цінності);

в) здатність України взяти на себе зобов'язання з делегування частини суверенних повноважень, що впливають із асоціації/членства з/в ЄС, включаючи суворе дотримання цілей політичного, економічного, валютного союзу (екологічні цінності)¹⁴. Оцінювання політичного, економічного та правового мислення поза Копенгагенськими критеріями проводиться за допомогою методу аналізу витрат і вигод¹⁵.

Проведений аналіз свідчить, що вирішення корпоративних, інших спорів судом передбачає застосування і тлумачення не просто тексту законів, а передбачених ними правових норм у поєднанні із зазначеними вище правовими цінностями, які знаходяться в основі цих норм, а також з урахуванням методологічних правил [їх виявлення та оцінювання], які впливають із Конституції України, інших законів і міжнародних зобов'язань України, зокрема передбачених Угодою про асоціацію.

Основне методологічне правило та юридичне значення цінностей вітчизняного права полягає в їх застосуванні під час вирішення корпоративних, інших спорів судом як загального мірила і межі застосування і тлумачення правових норм закону. Застосування і тлумачення передбачених правовою нормою положень і понять проводиться з урахуванням понять та рівнів (ієрархічної цінності) відповідної правової цінності.

4. Концепція «добудови/розвитку права» судами як світоглядна складова методології вирішення корпоративних спорів

Методологічну основу ліберального розуміння права становить принцип верховенства права, одним із механізмів якого є концепція «добудови/розвитку» права» судами. Ця концепція визначає умови та порядок «динамічного» тлумачення норм права шляхом уточнення, доповнення чи виправлення закону судом з метою пристосування норм права до життєвих обставин, які мають місце в суспільстві.

Концепція «добудови/розвитку права» судами ґрунтується на ідеї про наявність компетенції судів уточнювати та доповнювати суперечливі або явно несправедливі норми права відповідно до вимог положень закону або всупереч несправедливого закону.

При цьому під законом розуміється не проста сума оприлюднених законодавчих текстів, а норми закону в поєднанні з цілями і загальними принципами права, які лежать в основі цих норм, а також із урахуванням методологічних правил¹⁶.

Під час практичного застосування права воля законодавця зв'язує суд, він має її ретельно дотримуватися, але не може нею обмежуватися¹⁷. Тому на органи, що здійснюють судочинство, зазвичай, покладають ще одне завдання: добудовувати право за допомогою тлумачення та суддівського права (вказану діяльність також нерідко іменують пошуком права,¹⁸ його розвитком або судовою правотворчістю)¹⁹.

¹⁴ *Щодо огляду дій Комісії ЄС з імплементації Копенгагенських критеріїв*. Див.: EU Commission, Communication on the Enlargement Strategy and Main Challenges 2013–2014, Brussels 16 October 2013, COM(2013) 700 final, available at. URL: https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/pdf/key_documents/2013/package/strategy_paper_2013_en.pdf (дата звернення: 22.08.2019).

¹⁵ *Rainer Kulms*. (Private) Law in Transition. The Acquis Communautaire as a Challenge for East European Lawmakers // *Ukrainian Private Law and European Area of Justice*. Edited by Eugenia Kurzynsky-Singer and Rainer Kulms. Max Planck Institute for Comparative and International Private Law. Hamburg. Mohr Siebeck Tübingen. 2019. (P. 285–307). P. 289.

¹⁶ *Бьдлински Ф.* Основные положения учения о юридическом методе. Часть третья: Пер. с нем. // *Вестник гражданского права*. 2007. № 1. Т. 7. (С. 240–271). С. 250; *Погребняк С. И.* Роль основоположных принципов у застосуванні права // *Проблеми філософії права*. 2008–2009. Том VI–VII. (С. 124–134). С. 124.

¹⁷ *Гредескул Н. А.* К учению об осуществлении права. Интеллектуальный процесс, требующийся для осуществления права. Социально-юридическое исследование. Харьков: Тип. Адольфа Дарре, 1900. (235 с.). С. 147.

¹⁸ *Козюбра М.* Доповідь на міжнародному семінарі «Юридична методологія – основа гармонізації законодавства України до законодавства ЄС» // *Український правовий часопис*. 2004. № 6 (11). (С. 22–24.). С. 22.

¹⁹ *Штан Я.* Система германского гражданского права: Пер. с нем. М.: Международные отношения, 2006. 360 с.). С. 29–30; *Вильнянский С. И.* Значение судебной практики в гражданском праве // *Ученые труды Всесоюз. ин-та юрид. наук Мин-ва юстиции СССР*. М.: Юрид. изд-во Мин-ва юстиции СССР, 1947. Выпуск IX. (С. 239–290). С. 270–282.

У вітчизняній юридичній науці зазначається, що це завдання може бути виправдане, виходячи з обов'язку суду щодо забезпечення дії принципу верховенства права (ч. 1 ст. 8 Конституції України), яке не є тотожним з обов'язком підкорення законам. Отже, суд уповноважений здійснювати пошук права за межами буквального змісту закону²⁰.

У цьому контексті суддівська гілка влади покликана виконувати особливе завдання, яке полягає в тому, щоб у процесі застосування і тлумачення права відтворити у своїх рішеннях ті уявлення про загальносуспільні цінності, які інтегровані в конституційно-правову систему, але не знайшли або знайшли неповною мірою своє вираження в текстах писаних законів. При цьому суддя повинен утримуватися від свавілля; його рішення має базуватися на раціональному аргументуванні²¹.

Згідно з концепцією «добудови/розвитку» права діяльність суду з тлумачення права передбачає його обов'язок встановлювати «волю законодавця», при цьому не історичного (статична функція у діяльності суду з тлумачення права), а шляхом пристосування на практиці законодавства до життєвих перетворень, що відбуваються у суспільстві (динамічна тенденція у діяльності суду з тлумачення права).

Зазначена концепція ґрунтується на ідеї про те, що закон не є єдиною підставою для прийняття рішення і що адаптація тексту закону до потреб часу є необхідною шляхом його тлумачення. Ці положення стали базисом сучасної теорії динамічного тлумачення і розуміння права як живого інструменту, який має змінюватися відповідно до вимог часу²².

Суддя повинен володіти знаннями про способи та прийоми тлумачення і мотивування судових рішень, без чого неможливо вирішити правовий конфлікт. І цей рівень знань має бути достатнім як з точки зору практичної, так і методологічної необхідності для здійснення правосуддя, що передбачає істинне пізнання як букви закону, так і духу права²³.

Концепція «добудови/розвитку права» судами відображає сформоване в правовій доктрині ліберальне вчення про тлумачення норм права і судової практики щодо застосування принципів права як підстави виходу за буквальний зміст норми права з метою застосування духу закону для недопущення несправедливості, яка виникає внаслідок буквального тлумачення норми закону і відмови від буквального тлумачення закону для недопущення явної несправедливості²⁴.

Останнім часом спостерігається тенденція до ухвалення Верховним Судом (далі – ВС) правових позицій, що передбачають застосування принципу справедливості, добросовісності і розумності, як підстави доповнення норми закону і зміни усталеної судової практики в корпоративних спорах.

Як приклад, може бути наведена позиція ВС, який, ґрунтуючись на принципі справедливості, добросовісності й розумності, відійшов від раніше сформованої Верховним Судом України практики, відповідно до якої підписання усіма учасниками ТОВ нової редакції статуту без зауважень та заперечень тлумачилося як «автоматичне» надання згоди на внесення до нього будь-яких змін, включаючи ті, що окремо не обговорювалися та не вирішувалися на загальних зборах учасників ТОВ.

Касаційний господарський суд Верховного Суду (далі – КГС ВС) зазначив, що до статуту ТОВ можуть бути внесені лише ті зміни, питання про внесення яких було предметом обговорення та вирішувалося на загальних зборах учасників ТОВ. Зазначена позиція була відображена КГС ВС у постанові від 19 лютого 2019 року у справі № 924/156/18²⁵.

На думку суду, для справедливого розгляду справи важливо дослідити наявність волевиявлення учасників ТОВ щодо внесення конкретних змін до статуту. Свою позицію КГС ВС обґрунтував таким чином: «Зазначення у протоколі загальних зборів господарського товариства про прийняття рішення щодо затвердження статуту товариства в новій редакції саме у зв'язку зі змінами складу учасників не може свідчити про усвідомлення учасниками товариства суті інших змін до статуту товариства, які запропоновано розглянути на загальних зборах учасників, а отже, і про наявність їх волевиявлення на прийняття рішення щодо внесення інших змін до статуту товариства». До того ж, КГС ВС наголосив, що суди попередніх інстанцій не з'ясували, чи була надана можливість ознайомитися з проектом статуту ТОВ усім учасникам, які приймали рішення про викладення статуту в новій редакції, до проведення загальних зборів учасників ТОВ.

²⁰ *Погребняк С. П.* Роль основоположних принципів у застосуванні права // Проблеми філософії права. 2008–2009. Том VI–VII. (С. 124–134). С. 124.

²¹ *Рішення Конституційного Суду ФРН* // BVerfGE 34, 269, 287; *Погребняк С. П.* Вказ. пр. С. 124.

²² *Рішення ЄСПЛ у справі Turek v. United Kingdom*, 25 April 1978, par. 31, Series A no. 26; *Ватаманюк В.* Судове тлумачення як засіб пошуку права при розгляді конкретних справ // Юрист України. 2013. № 1 (22). (С. 25–35). С. 28–29.

²³ *Ватаманюк В.* Судове тлумачення як засіб пошуку права при розгляді конкретних справ // Юрист України. 2013. № 1 (22). (С. 25–35). С. 33; *Майданик Р. А.* Ліберальне вчення про судове тлумачення норм права України (крізь призму «добудови» права) // Право України. 2016. № 7. С. 69–78.

²⁴ *Майданик Р. А.* Ліберальне вчення про судове тлумачення норм права України (крізь призму «добудови» права) // Право України. 2016. № 7. (С. 69–78). С. 78.

²⁵ *Постанова Касаційного господарського суду Верховного Суду від 19.02.2019 р. у справі № 924/156/18.* URL: <http://document.ua/pro-viznannja-nediisnimi-rishennja-zagalnih-zboriv-uchasniki-doc376685.html> (дата звернення: 14.08.2019).

Зазначене рішення ВС є прикладом застосування концепції «добудови /розвитку права» судом під час вирішення корпоративного спору, що передбачає застосування і тлумачення правової норми всупереч закону відповідно до положень принципів права, зокрема принципу справедливості, правових цінностей і цілей права, та відповідає загальному розумінню права як норми закону, поєднаної з цілями і загальними принципами права, що лежать в основі цих норм та підлягають застосуванню з урахуванням методологічних правил.

5. «Ліберальна юриспруденція інтересів і цінностей» як всеохоплююча світоглядна складова методології права і вирішення корпоративних спорів

В сучасних умовах методологія вітчизняного права загалом має ґрунтуватися на концепції соціологічного розуміння права, якій кореспондують законодавчо сформульовані (перш за все, в Конституції України, ЦПК, ГПК і КАС України) механізми динамічного тлумачення норм права і розуміння права як інструменту «живого» права, згідно з яким норма права повинна застосовуватися і тлумачитися таким чином, щоб це відповідало реально існуючим суспільним відносинам на момент застосування норми права.

Існуючі в доктрині права теорії концепції розуміння права ліберального типу (людиноцентризму, юридичного раціоналізму та юриспруденції інтересів, «добудови»/ «розвитку» права судами тощо) відображають різні об'єкти та акценти єдиного та всеохоплюючого права. Зокрема, ідеологія людиноцентризму робить акцент на критеріях та межах обмежень державою прав приватних осіб; правовий раціоналізм – на соціологічному розумінні права, а юриспруденція інтересів – на балансі цінностей та інтересів; добудова (розвиток) права судами – на ідеї динамічного тлумачення і розуміння права як живого інструменту, який має змінюватися (уточнюватися) судом відповідно до вимог часу.

Кожна з теорій розуміння права ліберального типу надає перевагу певному сутнісному прояву права і доповнює загальне розуміння права як ліберального типу юриспруденції інтересів. Поєднання всіх проявів сутності права створює всеохоплююче розуміння права, що уможливує створення універсальної, не обмеженої певною галуззю (сферою) права, ідеології розуміння права ліберального типу шляхом системного поєднання положень теорій ліберального типу у всеохоплюючу концепцію «ліберальної юриспруденції цінностей та інтересів», сутність якої визначає ідея пошуку розумного, або справедливого права шляхом забезпечення балансу інтересів учасників юридичного конфлікту на засадах верховенства права, гуманізму та раціональності, інших цінностей права ліберального типу.

Отже, вирішення корпоративних, інших спорів судом методологічно має визначатися ідеєю пошуку належного права, яке забезпечує баланс учасників корпоративного спору на засадах верховенства права, цінностей права, передбачених Конституцією, іншими законами та міжнародними зобов'язаннями України.

6. Алгоритм вирішення корпоративних спорів

Закономірності вирішення корпоративних спорів судом відображають об'єктивно існуючі і взаємно обумовлені інтереси, порушення яких підлягає судовому захисту і тягне за собою визначені правові наслідки.

Розуміння права ліберального типу зумовлює визначальну закономірність і методологічний алгоритм вирішення корпоративних спорів судом, яка полягає в розумінні корпоративного спору як конфлікту протилежних інтересів учасників корпоративного конфлікту, вирішення якого передбачає виявлення та врахування переслідуваних законом цілей і захищуваних інтересів, встановлення ціннісних масштабів, які покладено в основу закону, та балансу захищуваних інтересів згідно з правилами захисту порушеного суб'єктивного права та інтересу учасників спору з метою захисту суб'єктивних прав і свобод шляхом виявлення переслідуваних законом цілей і захищуваних інтересів, встановлення їх балансу, а також ціннісних масштабів, які покладено в основу закону.

7. Поняття та елементи корпоративних спорів

Визначення і тлумачення корпоративного права проводиться шляхом встановлення і співвідношення захищуваних законом інтересів учасників корпоративних відносин.

У зв'язку з цим методологічне значення мають поняття та елементи корпоративного конфлікту в контексті виявлення і співвідношення інтересів відповідно до концепції «ліберальної юриспруденції інтересів і цінностей».

У вузькому розумінні корпоративний конфлікт – розбіжність або спір між керівниками (органами управління) товариства та його учасником, які виникли у зв'язку з участю акціонера (учасника) в товаристві, з питань належного виконання вимог корпоративного законодавства і внутрішніх документів товариства, або розбіжності чи спір між акціонерами (учасниками), якщо вони торкаються інтересів товариства, його акціонерів (учасників).

Необхідно розрізняти «конфлікти» і «спір». Загально визнаним вважається, що спір – це той конфлікт, який знаходиться на розгляді в суді. Однак існує низка винятків із цього загального правила. У зв'язку з цим у правовій доктрині виділяються поняття досудового або позасудового врегулювання спорів, наприклад, трудових, виборчих, адміністративних тощо. Корпоративний спір може бути вирішений і позасудовим способом, зокрема, претензійним порядком, за допомогою медіаторів тощо.

Отже, конфлікт – це зіткнення сторін, міркувань, сил, а спір є розбіжністю сторін або конфлікт інтересів, який виражений у відстоюванні своєї позиції відповідними способами. Це означає, що корпоративний конфлікт є родовим поняттям, а корпоративний спір – видовим. Відтак, перша стадія розбіжності між суб'єктами господарювання – корпоративний конфлікт, а друга – корпоративний спір²⁶.

Корпоративний спір – це конфлікт, який знаходиться на розгляді в суді, між учасниками товариства, або між учасником (-ами) товариства і товариством, об'єктом якого є корпоративні правовідносини.

У власному розумінні поняття «корпоративний спір» має двоєдине смислове навантаження: прикметник «корпоративний» визначає суб'єктний склад спірних правовідносин, предмет та об'єкт спору; іменник «спір» вказує на процесуальний характер поняття.

За суб'єктним складом обов'язковим учасником корпоративного спору є будь-які підприємницькі товариства (господарські товариства і виробничі кооперативи), оскільки вони засновані на корпоративних засадах (принципах членства та участі в доходах). Не є товариствами (корпоративними юридичними особами) інші юридичні особи, які якісно відповідають одному чи двом із зазначених ознак корпоративних засад.

Об'єктами корпоративного спору є рішення зборів учасників, частки в статутному капіталі, акції, запис у Єдиному державному реєстрі юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань, майнові права, результати інтелектуальної діяльності тощо²⁷. Отже, корпоративний конфлікт зазвичай є конфліктом внутрішніх елементів товариства.

У широкому (комплексному) розумінні корпоративний конфлікт – це поєднання внутрішнього та зовнішнього середовищ товариства, які розглядаються як взаємопов'язаний комплекс. До них пропонується відносити: зовнішнє середовище – споживачі, постачальники, конкуренти, партнери, заінтересовані особи, громадські організації, органи влади; внутрішнє середовище – учасники (міноритарні та мажоритарні, держава-учасник), керівництво-менеджмент товариства, органи управління, персонал товариства.

Кожен із зазначених суб'єктів корпоративного конфлікту як поєднання зовнішнього і внутрішнього середовища має різні інтереси, що необхідно враховувати під час вирішення корпоративного спору. Так, мажоритарні учасники мають за мету отримання дивідендів від прибутку і збільшення вартості належних їм акцій (часток, паїв). Вони можуть прагнути збільшити свій пакет акцій (часток, паїв) і відсторонити інших учасників від участі в розподілі прибутку.

Держава-учасник здійснює свої права через уповноважені державні органи (Фонд державного майна України тощо), мета – участь у розподілі прибутку, контроль за діяльністю товариства. За наявності блокуючої частки, може блокувати багато рішень, вводити своїх представників до спостережної ради і керівництва.

Менеджмент (керівники) товариства, куди входять керівники вищої і середньої ланок, а також персонал, який має експертну владу і має практично повний доступ до інформації – бухгалтера та юристи – мають за мету отримання стабільно високого доходу у вигляді заробітної плати, премії. Вони можуть мати мотив придбання акцій товариства для участі в розподілі прибутку, а також приховування частини прибутку від акціонерів. Методи – прийняття поточних рішень, виведення активів, обтяження заборгованістю.

Спостережна рада, зазвичай, складається з представників учасників і керівництва (менеджменту) та відстоює їх інтереси – але може мати також власну мету – отримання стабільно високого доходу у вигляді винагороди. Мотив і методи – аналогічні для менеджменту товариства. Отже, інтереси зазначених осіб спрямовані не лише на товариство, але й перетинаються між собою, зокрема з приводу розподілу прибутку товариства.

У цьому випадку існує взаємодія учасників і менеджменту з приводу розподілу прибутку – інтерес учасників полягає у виплаті дивідендів, інтерес менеджменту – у спрямуванні прибутку на розвиток товариства. З цими інтересами перетинаються інтереси держави в особі регуляторів ринку цінних паперів, спрямовані на дотримання прав акціонерів (учасників), та інтерес держави в особі фіскальних органів в отриманні податкових відрахувань із прибутку і з дивідендів.

Отже, згідно з широким (комплексним) підходом корпоративний конфлікт є розбіжністю, яка виникає між учасниками, членами органів управління, органами влади, заінтересованими особами,

²⁶ Макарова О. А. Корпоративное право: учебник. М.: Волтерс Клувер, 2012. С. 9.

²⁷ Зайнуллин С. Б. Методологические проблемы разрешения корпоративных конфликтов // Интернет-журнал «Науковедение» Том 8, № 2 (2016). URL: <http://naukovedenie.ru/PDF/139EVN216.pdf> (доступ свободный). Заг. с экрана. яз. рус., англ. DOI: 10.15862/139EVN216.

іншими елементами внутрішнього та зовнішнього середовища товариства і самого товариства. Базисом цих конфліктів є як суперечності між інтересами елементів внутрішнього та зовнішнього середовища товариства, так і боротьба елементів за контроль над товариством та його ресурсами. Цей підхід дає можливість більш комплексно розглянути виникнення причин корпоративних конфліктів і розробити методологію їх попередження та усунення²⁸.

Вся система корпоративних відносин побудована на відносних правах, тобто на правах, які виникають із права власності на акцію (частку, пай). Носії цих прав – учасники товариства – мають загалом різні цілі та інтереси щодо товариства і щодо один одного. Відмінності в інтересах учасників одного господарського товариства ще не є конфліктом. Однак як тільки носії різних інтересів вчиняють дії, спрямовані на реалізацію їх інтересів, на досягнення цілей, відмінних від цілей інших учасників корпоративних відносин, виникає конфлікт, тобто зіткнення, істотна розбіжність в протистояннях сторін. Товариство в корпоративному конфлікті – це одночасно і мета, і сторона конфлікту²⁹.

За суб'єктивним складом корпоративні конфлікти можуть виникати між: членами спостережної ради і посадовими особами товариства; членами спостережної ради товариства; акціонерами (учасниками); акціонерами (учасниками) і товариством.

До різновидів корпоративного конфлікту в літературі також пропонується відносити корпоративний шантаж і рейдерські захоплення.

У літературі також виділяють корпоративне поглинання як вид корпоративного конфлікту. Корпоративне поглинання є одним із засобів підвищення ефективного корпоративного управління або об'єднання активів, у чому можуть бути заінтересовані і акціонери, і треті особи³⁰. У цьому випадку йдеться про корпоративне поглинання, яке проведене з порушенням законодавства і спричинило такий конфлікт.

Проведене дослідження дає підстави для таких висновків.

1. Методологія вирішення корпоративного спору судом є системою принципів і методів пізнання права, його закономірностей, використання і правил під час розгляду конкретного корпоративного спору, які визначають змістовність та істинність отриманих результатів – основних і допоміжних висновків суду, інших одержаних результатів судового провадження.

2. Переважаюче в національному праві розуміння права є світоглядною складовою методологією вирішення корпоративного спору судом. В умовах європеїзації вітчизняного права посилюється тенденція до формування юридичної методології ліберального типу, що ґрунтується на ідеї широкого і динамічного розуміння права як системи норм «державного» і «недержавного» права, що застосовуються на основі концепцій, за допомогою яких реалізується принцип верховенства права.

3. Вітчизняне право є правом «транзитного» («перехідного») типу, яке не має універсального, всеохоплюючого розуміння права, одночасно поєднуючи елементи нормативного позитивізму та правового лібералізму, що зумовило формулювання правознавством у сфері публічного та приватного права різних інтегральних ідеологій (теорій, концепцій) розуміння права, кожна з яких відображає особливості відповідної галузі/сфери права і не завжди є придатною для вітчизняного права загалом, зокрема концепцій «людиноцентризму», «юриспруденції раціональних інтересів і цінностей» та «динамічного тлумачення норм права і правочинів», що виступають сполучними ланками між принципом верховенства права та його реалізацією на практиці.

4. Відповідно до концепцій розуміння права ліберального типу вирішення корпоративних спорів судом має передбачати застосування і тлумачення не просто текстів законів, а передбачених ними правових норм у поєднанні із зазначеними вище правовими цінностями, які знаходяться в основі цих норм, а також з урахуванням методологічних правил [їх виявлення та оцінювання], які впливають із Конституції України, інших законів і міжнародних зобов'язань України, зокрема передбачених Угодою про асоціацію.

5. Основне методологічне правило та юридичне значення цінностей вітчизняного права полягає в їх застосуванні під час вирішення корпоративних, інших спорів судом як загального мірила і межі застосування і тлумачення правових норм закону. Застосування і тлумачення передбачених правовою нормою положень і понять проводиться з урахуванням понять та рівнів (ієрархічної цінності) відповідної правової цінності.

6. Застосування концепції «добудови/розвитку» права судом під час вирішення корпоративного спору передбачає застосування і тлумачення правової норми всупереч закону відповідно до положень принципів права, правових цінностей і цілей права та відповідає загальному розумінню права як норми закону, поєднаної з цілями і загальними принципами права, що лежать в основі цих норм та підлягають застосуванню з урахуванням методологічних правил.

²⁸ Зайнуллін С. Б. Вказ. праця.

²⁹ Осиновский А. Д. Акционер против акционерного общества. СПб.: ДНК, 2006. 384.

³⁰ Макарова О. А. Вказ. праця. С. 43

7. Поєднання всіх проявів сутності права створює всеохоплююче розуміння права, що уможливило створення універсальної, не обмеженої певною галуззю (сферою) права, ідеології розуміння права ліберального типу шляхом системного поєднання положень теорій ліберального типу у всеохоплюючу концепцію «ліберальної юриспруденції цінностей та інтересів», сутність якої визначає ідея пошуку розумного, або справедливого права шляхом забезпечення балансу інтересів учасників юридичного конфлікту на засадах верховенства права, гуманізму та раціональності, інших цінностей права ліберального типу.

8. Вирішення корпоративних, інших спорів судом методологічно має визначитися ідеєю пошуку належного права, яке забезпечує баланс учасників корпоративного спору на засадах верховенства права, цінностей права, передбачених Конституцією України, іншими законами та міжнародними зобов'язаннями України.

9. Методологічний алгоритм вирішення корпоративних спорів судом полягає в розумінні корпоративного спору як конфлікту протилежних інтересів учасників корпоративного конфлікту, вирішення якого передбачає виявлення та врахування переслідуваних законом цілей і захищуваних інтересів, встановлення ціннісних масштабів, які покладено в основу закону, та балансу захищуваних інтересів згідно з правилами захисту порушеного суб'єктивного права та інтересу учасників спору з метою захисту суб'єктивних прав і свобод шляхом виявлення переслідуваних законом цілей і захищуваних інтересів, встановлення їх балансу, а також ціннісних масштабів, які покладено в основу закону.

10. У вузькому розумінні корпоративний конфлікт – розбіжність або спір між керівниками (органами управління) товариства та його учасником, які виникли у зв'язку з участю акціонера (учасника) в товаристві, з питань належного виконання вимог корпоративного законодавства і внутрішніх документів товариства, або розбіжності чи спір між акціонерами (учасниками), якщо вони торкаються інтересів товариства, його акціонерів (учасників).

У широкому розумінні корпоративний конфлікт – це поєднання внутрішнього та зовнішнього середовища товариства, які розглядаються як взаємопов'язаний комплекс. До них пропонується відносити: зовнішнє середовище – споживачі, постачальники, конкуренти, партнери, заінтересовані особи, громадські організації, органи влади; внутрішнє середовище – учасники (міноритарні та мажоритарні, держава-учасник), керівництво-менеджмент товариства, органи управління, персонал товариства.

11. Згідно з широким (комплексним) підходом корпоративний конфлікт є розбіжністю, яка виникає між учасниками, членами органів управління, органами влади, заінтересованими особами, іншими елементами внутрішнього та зовнішнього середовища товариства і самого товариства. Базисом цих конфліктів є як суперечності між інтересами елементів внутрішнього та зовнішнього середовища товариства, так і боротьба елементів за контроль над товариством та його ресурсами. Цей підхід дає можливість більш комплексно розглянути виникнення причин корпоративних конфліктів і розробити методологію їх попередження та усунення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Курзински-Сингер Е. Юриспруденция ценностей как основа методики немецкого права // Актуальные проблемы высшей школы. Научные труды «Эдилет». 2011. № 1 (35). С. 87–94.
2. Майданик Р. А. Ліберальне вчення про судові тлумачення норм права України (крізь призму «добудови» права) // Право України. 2016. № 7. С. 69–78.
3. Майданик Р. А. Вчення про методологію приватного (цивільного) права України. Загальні положення // Право України. 2019. № 1. С. 58–74.
4. Майданик Н. Р. Загальні положення методології вирішення цивільного спору судом // Приватне право і підприємництво. Збірник наукових праць. Вип. 19, 2019 р. / Ред. кол.: Крупчан О. Д. (гол. ред.) та ін. К.: НДІ приватного права і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України, 2019. (182 с.). С. 38–42.
5. Погребняк С. П. Роль основоположних принципів у застосуванні права // Проблеми філософії права. 2008–2009. Том VI–VII. С. 124–134.
6. Зайнуллин С. Б. Методологические проблемы разрешения корпоративных конфликтов // Интернет-журнал «Наукоедение» Том 8, № 2 (2016). URL: <http://naukovedenie.ru/PDF/139EVN216.pdf> (доступ свободный). Заг. с экрана. яз. рус., англ. DOI: 10.15862/139EVN216.
7. Майданик Р. А., Майданик Н. Р. Питання методології корпоративного спору // Правовий захист корпоративних прав за законодавством України та країн Європейського Союзу [текст]: Збірник наукових праць за матеріалами XVII Міжнародної науково-практичної конференції (27–28 вересня 2019 року, м. Івано-Франківськ) / НДІ приватного права і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України; за ред. док. юрид. наук, академіка НАПрН України В. В. Луця. Івано-Франківськ, 2019. (293 с.). С. 149–152.

8. Мельник Р. С. Концепція людиноцентризму у сучасній доктрині адміністративного права. Право України. 2015. № 10. С.157–165.
9. Мельник Р. С. Адміністративне право і процес: теорія та практика правозастосування: монографія. Херсон: Видавничий дім «Гельветика», 2019. 212 с.
10. Аверьянов В. Б. Обновление украинской административно-правовой доктрины на основе принципа верховенства права. Часопис Київського університету права. 2008. № 3. С. 9–14.
11. Елистратов А. И. Основные начала административного права. Издание Г. А. Лемана. М., 1914. С. 18.
12. Georg Ellinek. System der subjektiven oeffentlichen Rechte. – Freiburg im Breisgau, 1892. S. 90.
13. Heck, Gesetzesauslegung und Interessensjurisprudenz, AcP 112 (1914), 1, 17.
14. Association Agreement between the European Union and its Member States, of the one part, and Ukraine, of the other part, OJ 2014 L 161/3 of 29 May 2014.
15. European Council in Copenhagen 21–22 June 1993, Conclusion of the Presidency (sub «Relations with the Countries of Central and Eastern Europe»), available at. URL: <https://www.consilium.europa.eu/media/21225/72921.pdf> (дата звернення: 20.08.2019).
16. Щодо огляду дій Комісії ЄС з імплементації Копенгагенських критеріїв, див.: EU Commission, Communication on the Enlargement Strategy and Main Challenges 2013–2014, Brussels 16 October 2013, COM(2013) 700 final, available at. URL: https://ec.europa.eu/neighbourhoodenlargement/sites/near/files/pdf/key_documents/2013/package/strategy_paper_2013_en.pdf (дата звернення: 22.08.2019).
17. Rainer Kulms. (Private) Law in Transition. The Acquis Communautaire as a Challenge for East European Lawmakers // Ukrainian Private Law and European Area of Justice. Edited by Eugenia Kurzynsky-Singer and Rainer Kulms. Max Planck Institute for Comparative and International Private Law. Hamburg. Mohr Siebeck Tübingen. 2019. P. 285–307.
18. Быдлински Ф. Основные положения учения о юридическом методе. Часть третья: Пер. с нем. // Вестник гражданского права. 2007. № 1. Т. 7. С. 240–271.
19. Гредескул Н. А. К учению об осуществлении права. Интеллектуальный процесс, требующийся для осуществления права. Социально-юридическое исследование. Харьков: Тип. Адольфа Дарре, 1900. 235 с.
20. Козюбра М. Доповідь на міжнародному семінарі «Юридична методологія – основа гармонізації законодавства України до законодавства ЄС» // Український правовий часопис. 2004. № 6 (11). С. 22–24.
21. Шапп Я. Система германского гражданского права: Пер. с нем. М.: Международные отношения, 2006. 360 с.
22. Вильнянский С. И. Значение судебной практики в гражданском праве // Ученые труды Всесоюз. ин-та юрид. наук Мин-ва юстиции СССР. М.: Юрид. изд-во Мин-ва юстиции СССР, 1947. Вып. IX. (С. 239–290). С. 270–282.
23. Рішення Конституційного Суду ФРН // BVerfGE 34, 269, 287.
24. Рішення ЄСПЛ у справі *Tyner v. United Kingdom*, 25 April 1978, par. 31, Series A no. 26.
25. Ватаманюк В. Судове тлумачення як засіб пошуку права при розгляді конкретних справ // Юрист України. 2013. № 1 (22). (С. 25–35). С. 28–29.
26. Постанова Касаційного господарського суду Верховного Суду від 19.02.2019 р. у справі № 924/156/18. URL: <http://document.ua/pro-viznannja-nediisnimi-rishennja-zagalnih-zboriv-uchasniki-doc376685.html> (дата звернення: 14.08.2019).
27. Макарова О. А. Корпоративное право: учебник. М.: Волтерс Клувер, 2012. С. 9.
28. Осинский А. Д. Акционер против акционерного общества. СПб.: ДНК, 2006. 384 с.

ПЕРСПЕКТИВИ РЕФОРМУВАННЯ ТРЕТЕЙСЬКИХ СУДІВ У КОНТЕКСТІ СУДОВОЇ РЕФОРМИ

УДК 347.918

<https://doi.org/10.32849/2409-9201.2020.20.14>

Танасієнко В. М.,

*аспірант НДІ приватного права і підприємництва
імені академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України*

Tanasiienko V. Prospects of reforming treaty courts in the context of judicial reform

The article deals with the main legal principles of functioning of arbitration courts in Ukraine, analyzes the types of arbitration courts, proposes the following: reform of the arbitration institution, introduction of the mechanism of arbitrators certification.